

(המשך מעמוד 7)

תיאוריות כאלה העלו תמיד חיוך אירוני על שפתיהם של אנשים רציניים. הן תואמות את התפיסה של אנשים פרימיטיביים, שאינם מסוגלים להבין תהליכים כלכליים מסובכים, אך שקל להם להבין שפלוני ואלמוני קשור קשר לכבוש את העולם. משום-כך נטו היסטוריונים נאורים לבטל תיאוריות אלה.

אולם ביטול מוחלט זה רחוק מלהתאים למציאות. יתכן שהגילוי החשוב ביותר של תשמ"ז היה דווקא שמתחת לעולם הגלוי של מאבקים פוליטיים קיום עולם סמוי גדול, חשך וזרני, הרהש פעילות.

מרחק הבית הלבן

אין זה סוד שכל מדינה מקיימת שרותי-ריגול ועוסקת בפעולות סמויות. אולם השנה התגלתה עוצמתם של שרותים אלה, בצורה שהדהימה רבים. מה שנראה בעבר כהמצאות של מחברי סיפורי-מתח וסדרות-טלוויזיה, הופיע לפתע במציאות מוחשית ביותר.

בבריטניה יצאה הממשלה של מרגרט תאצ'ר מגדרה כדי למנוע הפצת ספר של איש-ביון לשעבר, שדיווח על פעולות המנגנונים הסמויים בבריטניה. ערש הדמוקרטיה המודרנית. כך גילה שמערכת הביון בלשה בחשאי אחרי הממשלה החוקית של ארצה, החשידה את ראשיה-הממשלה כסוכן סובייטי והיתה מוכנה לנקוט אמצעים כדי להפילו.

הגילוי החמור ביותר היה בארצות-הברית, בדמותו של אוליבר נורת'. הסתבר כי איש זה פעל לא רק מחוץ לחוק אלא גם בניגוד לחוק, כי רמס את החוקה של ארצות-הברית, שיקר לשני בתי-הקונגרס הנבחרים, העלים מידע מן השרים האחראיים ואף ממוסדות הביון הרשמיים — כל זה כלי ידיעת הנשיא הנבחר, כטענתו.

פעולה זו לא היתה שולית. למעשה ניהל אוליבר נורת' במשך תקופה ארוכה את המדיניות של ארצות-הברית.

הוא שאירגן, אימן וצייד כוחות-גריילה, שניהלו מלחמה סמויה בממשלה השמאלנית של ניקאראגואה. ידו היתה באירגון האספקה לקבוצות הלוחמות בברית-המועצות כאפגניסטאן. הוא ניהל את החלק האמריקאי של המיבצע הגדול שנוער, בין השאר, לקשור קשרים סודיים בין ארצות-הברית ובין המישטר של האיית-אללה חומייני באיראן, אחד המישטרים האכזריים והתוקפניים ביותר בעולם. הוא העביר כספים ממדינה למדינה, מימן פעולות סמויות בארצות רבות וניהל מדיניות שנגדה את קו הקונגרס, שרשהחוק, שרשהביתחון ושרות-הביון-המרכזי. הנשיא רונלד רגן עצמו נראה כנוכח בידי סגן-האלוף שפעל בשמו.

כל זה נעשה במישרד קטן במרתף, בעזרת הרפתקנים פרטיים, שכירי-חרב ותככנים רודס-ביצע, מחוץ לכל מיסגרת חוקית.

כאשר כל זה התגלה, הפך אוליבר נורת' גיבור בעיני ההמונים של בני-ארצו, שראו בו את סמל הפטריוטיזם האמריקאי. סמל הנאמנות לאידיאלים ישנים וטובים. התכנן הבלתי-יגלאה אף הנוכח כמועמד סביר לנשיאות.

אם זה מה שקורה בארצות-הברית, מדינה המתגאה בחוקתה ובנהליה-השילטון הסדירים שלה, דמוקרטיה שבה פועלת שיטה מסובכת של איזונים ובלמים שנועדה כולה למנוע תהליכים כאלה בדיוק — מה המצב במדינות אחרות?

אם מתחת לפני מישטריה-החוק האמריקאי מתגלה עולם שלם של אי-חוקיות שחצנית ומתייהרת, המצפצף על העולם הגלוי — מה תבוי במקומות אחרים? בצרפת מוצאות שערוריות כאלה מדי פעם, באורח כמעט שיגרת, ומטושטשות מיד.

שביתת-הכורים הגדולה בדרום-אפריקה: ראשית ניצחון החופש

השנה הוכח כי אידיאל זה רחוק מאודן מן ההגשמה.

בארצות רבות אין קהילת-הסתר כפופה לחוק, אלא קובעת לעצמה חוק משלה. כפי אוליבר נורת' ביטאה הקהילה הזאת את האמונה כי נאמנותה למדינה ולאומה עומרת מעל לחוק, מעל למוסדות הנבחרים, מעל לשילטון הדרג המדיני.

קהילת-המודיעין האמריקאית — ולמעשה רק זרוע אחת של קהילה זו — ניהלה את המדיניות של ארצות-הברית בזירות חיוניות. והו הלך הנובע מפרשת איראן-קונטרס בארצות-הברית, עצם דרישה של המישטר הדמוקרטי וקהילת-הסתר הוא בעייתו.

הדמוקרטיה בנוייה על העיקרון שהעם מנהל את ענייניו, באמצעות נציגיו הנבחרים. נציגים אלה חייבים לדווח לעם על מעשיהם, ולקבל מדי פעם את הסכמתו בכחירות. כך שולט העם בגורלו, ואילו קהילת-המודיעין פועלת במחשכים, כל קיומה סותר את חובת-הדיווח לציבור.

על התהום הזאת מוגשרת, כביכול, ההנחה כי המוסדות הנבחרים מנחים את פעולת של שרותי-הביטחון ומפקחים עליהם בצורה יעילה, אם כי חשאית. הנחה זו היא שהתגלתה השנה בפיקציה — לא רק בארצות-הברית, אלא גם במדינות רבות אחרות, וישראל בכללן.

מצב זה מסכן את המישטר הדמוקרטי, את מדינת-החוק. על כך נערך השנה המאבק בין המיסדר הגלוי והמיסדר הסמוי, שבמרכזו עמד אוליבר נורת'.

ישראל נגררה אל תוך המאבק האמריקאי הזה, ולא במיקרה. היא התגלתה השנה כמעצמה גדולה בעולם הסמוי.

מהבחינה הישראלית, זה היה הגילוי העיקרי של תשמ"ז.

המרגלים חוזרים מארץ כנען (מיניאטורה גרמנית): משה לא נכנע

בברית-המועצות העזו השנה העיתונים. בפעם הראשונה, למתוח ביקורת זהירה על חריגות קטנות של שרותי-הביטחון. מוכן מאלו כי העולם הקומוניסטי, שבו ממלאים שרותי-הביטחון תפקיד מרכזי, אינו מפגר במאומה אחרי ארצות-הברית במחשכי העולם הסמוי, ויש להניח כי המצב שם חמור אף הרבה יותר.

ערוות הארץ

פעולות-הסתר אינן תופעה חדשה בעולם. בקהילת-המודיעין העולמית מקובלת האימרה שהריגול הוא המיקצוע העתיק ביותר כתכל — זולת המיקצוע העתיק ביותר, שהוא הזנות. ואכן, כבר בפרשת יוסף ואחיו מתגלה הפחד מפני הריגול. כדי להערים על אחיו ולהענישם, האשים אותם יוסף, שרשהכלכלה המצרי, בריגול: "ויאמר אליהם: לא כי ערוות הארץ באתם לראות".

מה ששלה את שני-עשר המרגלים — כולם נשיאים בעם — לתור את ארץ-כנען, "וראיתם את הארץ מה היא, ואת העם היושב עליה, החזק הוא הרפה, המעט הוא אם רב..." אולם כאשר דיווחו רובם, "אפס כי עז העם היושב בארץ, והערים בצורות גדולות מאוד, וגם ילדי הענק ראינו שם" התעלם משה מן הדיווח, וקבע את מדיניותו על פי דעת המיעוט — יהושע בן-נון וכלב בן-יפונה.

כמרגל ותיק ידע יהושע את חשיבות המודיעין. "וישלח יהושע בן-נון מן השיטים שניים אנשים מרגלים חרש". כבואם ליריחו הלכו אלה אל בית-הזנות הקרוב ביותר, ויבואו בית אשה זונה ושמה רחב, וישכבו שמה. כאן חברו יחד שני המיקצועות העתיקים. אולם המרגלים התנכיים לא שלטו בציבור. הם היו כפופים למנהיגים המדיניים — משה ויהושע.

אנשיה-הסתר, המרגלים ומבצעי פעולות-הסתר מילאו את תפקידם בכל הזמנים ובכל הארצות. שום מלחמה לא תיתכן בלעדיהם. אולם היה נדמה כי במדינה המודרנית, הפועלת על פי החוק הדמוקרטי, הוכנסו פעולות אלה למיסגרת מישפטית ברורה, אנשיה-הסתר אמורים להיות כפופים למוסדות הנבחרים. לרווח לשרים, לשרת את המדיניות הרשמית שנקבעה חוק על-ידי הרשויות המוסמכות.

איירס: הפחד העולמי מפני המחלה דחק את פחד-המלחמה